

GENERALITAT
VALENCIANA

parc natural
del penyagolosa

monument natural
camí dels pelegrins
de les useres

el Gegant

*INFO quadrimestral del
Parc Natural de Penyagolosa i Monument Natural
Camí dels Pelegrins de les Useres*

Nº 26 setembre-desembre 2025

01

**20 ANIVERSARI DEL
PARC NATURAL**

02

**NOTÍCIES DEL PARC I DEL
MONUMENT NATURAL**

04

**LA FITXA:
FARDATXO (TIMON LEPIDUS)**

05

**EDUCACIÓ AMBIENTAL I
INTERPRETACIÓ DEL
PATRIMONI**

07

**MANTENIMENT DEL PARC:
ELS TREBALLS DE LES BRIGADES**

20 ANIVERSARI del Parc Natural de Penyagolosa

En 2026 es compleixen 20 anys de la declaració de Penyagolosa com a parc natural. La finalitat de la protecció d'aquest espai tan emblemàtic va ser la de promoure una ordenació i gestió del territori i els recursos naturals basada en la conservació, la millora i l'ús racional dels valors ambientals i culturals.

Durant aquest temps han sigut moltes les persones i entitats que han col·laborat perquè el parc natural es trobe en l'estat que hui podem gaudir.

Per tot això, volem celebrar amb diferents activitats al llarg de l'any l'aconseguit durant aquestes dues dècades i també els nous reptes que estan per vindre.

Us esperem!

Notícies del Parc i del Monument Natural

Projecte Flow4Bio: boscos fluids per a la biodiversitat i les persones

Com ja us comentem en el butlletí anterior, al parc natural estem col·laborant amb SEO/BirdLife en un projecte denominat "**Flow4Bio: boscos fluids per a la biodiversitat i les persones**", que promou un model de turisme sostenible en entorns naturals, especialment en zones rurals que s'enfronten a importants desafiaments demogràfics.

Al setembre es va realitzar un taller en Vistabella al qual estaven convocats els diferents agents implicats en el projecte per a treballar sobre la visió que es té de la situació de l'espai protegit.

D'altra banda, el passat 17 de desembre es va fer una xarrada de retorn, prevista per a celebrar-se a Xodos, però que finalment va haver de dur-se a terme en línia per condicions meteorològiques adverses.

En ella van explicar els resultats obtinguts per a ajudar a crear un model de gestió en el qual l'afluència de visitants siga compatible amb la conservació dels valors naturals d'un lloc tan especial com Penyagolosa.

Posteriorment, ens han remés el pla d'ús públic que han confeccionat amb les dades arreplegades.

Este pla planteja cinc objectius generals que són regular l'ús de l'espai, ordenar l'espai públic, promoure la cohesió social i fomentar mesures de protecció i restauració del medi natural.

Per a aconseguir estos objectius s'ha realitzat un diagnòstic ambiental, comunicatiu i social. Posteriorment, s'han detectat les pressions i impactes, així com les amenaces a les quals està exposat el parc natural de Penyagolosa. I finalment, s'han planificat les actuacions que s'hauran de posar en marxa per a millorar la gestió de l'ús públic, així com el seguiment d'estes, per a la seua aplicació real i efectiva.

Pluviometria de Penyagolosa durant 2025

Segons les dades arreplegades durant l'any 2025 en l'estació meteorològica situada en els voltants del centre d'interpretació del parc natural de Penyagolosa, podem afirmar que este any passat ha sigut plujós i ben repartit. Ha plogut en totes les estacions de l'any, no obstant això, destaquen els mesos de tardor i hivern. Durant els mesos de març, octubre i desembre ha plogut més de la mitat de la pluja arreplegada en tot l'any.

El 2025 és un dels tres anys més plujosos de la sèrie històrica de 10 anys de què es tenen registre en esta ubicació, arreplegant 200 litres més que la mitjana anual.

Esta manera de ploure abundant i repartida, fa que el terreny haja pogut absorbir adequadament i començar a recuperar-se de la sequera que patia des de 2023 fins a finals de 2024.

Precipitació PHNIA 015 Sant Joan de Penyagolosa RESUM													
ANY	GENER	FEBRER	MARÇ	ABRIL	MAY	JUNY	JULIOL	AGOST	SETEMBRE	OCTUBRE	NOVEMBRE	DESEMBRE	TOTAL
2015	0	0	0	0	0	12,8	95	38,8	79,1	50,3	253,7	0	529,7
2016	2,2	20,2	36	58,9	73,6	41,7	28,8	19,3	41,8	35,9	170,8	190,5	719,5
2017	161,7	24,8	83,9	43,7	22,5	22,3	11,9	82,3	14,7	13,3	3,1	4,4	468,6
2018	41,9	49,3	41,8	58,3	79,8	36,7	56,6	147,2	75	373,8	135,4	13,3	1108,9
2019	3,1	0,2	37,3	143,1	57	2,2	36,5	38,3	91,8	45,3	10,1	125,2	590,1
2020	181	0,4	357,4	185,2	112,8	54,1	12,8	10,6	22,4	11,2	218,9	14,2	1180,8
2021	88	25,4	40,3	128,5	30,3	54,3	42,9	81,8	101,7	25,3	44,7	5,9	627,1
2022	2,2	6,7	375,3	108,1	85,2	10,5	13,8	49,5	64,9	31,5	108,3	27,3	883,3
2023	2,1	47,2	2,3	8,2	91,2	109,5	4,9	4,7	66,6	17,1	9	3	365,6
2024	16	8,7	49,6	7,6	53,7	67,7	47,3	23,1	139,7	315,4	109,9	2,8	841,3
2025	13,6	7	385,5	48,4	55,7	49,8	39,4	54,1	78,1	104,2	16,4	184,2	1036,4
2026													0
	48,1	18,9	140,9	78,7	66,1	44,8	29,4	47	69,6	97,3	82,6	57,1	781,5

Quadre elaborat per la Xarxa PHNIA

LA FITXA

Fardatxo (*Timon lepidus*)

El fardatxo és el major llangardaix de la península Ibèrica. Té un cap ample i prominent, especialment en mascles, d'aspecte robust, cos cilíndric i cua molt llarga. El *Timon lepidus* pot arribar a mesurar més de mig metre de longitud, i amb un pes de més de mig quilogram. La coloració varia depenent de l'edat i la procedència geogràfica (en el nord-oest, on ens trobem solen presentar coloracions més contrastades i verdoses). Per tant, els fardatxos que podem veure en el Penyagolosa en el dors són de color verd amb tonalitats groguenques i un bigarrat jaspiat negre, a vegades formant cercles negres. En els costats apareixen taques en forma d'ulls de color blau alineats en diverses files.

És un animal eminentment diürn, i la seua activitat ve marcada per les hores de sol. En general la seua activitat anual es produïx entre març i octubre.

El zel té lloc en general a la primavera i els mascles presenten un comportament territorial. Les femelles excaven un forat a l'empara de grans pedres o matolls en la qual depositen entre 5 i 22 ous. Poden realitzar dos posades i els nounats apareixen cap al final de l'estiu, després d'un període d'incubació de dos a tres mesos i mig.

La seua dieta, encara que d'ampli espectre, es basa principalment en artròpodes. També poden caçar diversos rèptils, amfibis, micromamífers i consumir ous i cries d'aus, a més de fruits i matèria vegetal més ocasionalment. Al seu torn és presa de nombroses espècies d'aus, particularment rapaces, mamífers i alguns ofidis.

Pot aparéixer en una àmplia varietat d'ambients, des d'illots i zones costaneres fins a serres interiors, com en la zona on ens trobem.

Encara que la seua distribució és molt àmplia, s'ha observat un declivi generalitzat de les seues poblacions. Les principals amenaces que pateix són la transformació d'hàbitats naturals, intensificació de l'agricultura i l'ús de pesticides. Encara que adaptats als incendis forestals, la seua recurrència també sembla afectar-los. D'altra banda, els atropellaments i la seua persecució directa, per haver sigut i "fins i tot actualment" considerats unes feristes perjudicials.

Fardatxo

Foto: arxiu del parc natural

Educació Ambiental i Interpretació del Patrimoni

Durant el tercer quadrimestre de l'any vam fer diferents activitats d'educació ambiental i d'interpretació del patrimoni, tant dirigides al públic general com a centres educatius.

El mes d'octubre es van concentrar totes les activitats d'educació ambiental.

Amb el **Centre Rural Agrupat de Penyagolosa**, concretament amb l'**aulari de Vistabella del Maestrat**, el tema triat van ser les aus que habiten al parc natural, i especialment aquelles que són més habituals i més senzilles d'observar. En classe descobrim el seu aspecte, el cant i alguns dels seus comportaments més característics. Després, prismàtic en mà, vam fer una passejada per l'entorn del poble per a veure als nostres veïns alats en plena acció.

També ens van visitar en dos ocasions estudiants de l'**IES Porcar de Castelló**, amb els quals vam recórrer el barranc de la Pregunta i vam poder disfrutar dels valors que fan que esta zona un lloc tan especial.

D'altra banda, amb un grup de l'**IES Penyeta Roja de Castelló**, vam recórrer una zona del parc molt interessant i no tan coneguda com unes altres, la dels boscos del Rodesnar i del Rebollar.

Quant a les activitats obertes d'interpretació del patrimoni en caps de setmana, durant este quadrimestre no hem pogut realitzar moltes de les quals havíem programat, degut principalment a les males condicions meteorològiques. Les quals sí que vam poder dur a terme van ser les següents:

Al setembre vam fer, en col·laboració amb **APNAL-Ecologistes en Acció de Vinaròs**, una activitat anomenada **Papallones a Penyagolosa**, en la qual vam poder conèixer la gran varietat de papallones diürnes que habiten al parc natural i vam realitzar una passejada per a aprendre a diferenciar-les en el medi natural.

També vam recórrer part de l'històric Camí dels Pelegrins des de Sant Joan de Penyagolosa cap a Xodos en l'activitat **Recorrem camins, coneixem el bosc**. Durant l'itinerari vam descobrir diversos hàbitats del parc natural i vam parlar de la vida als masos com a elements definitoris del paisatge rural.

El manteniment del parc

Els treballs de les brigades

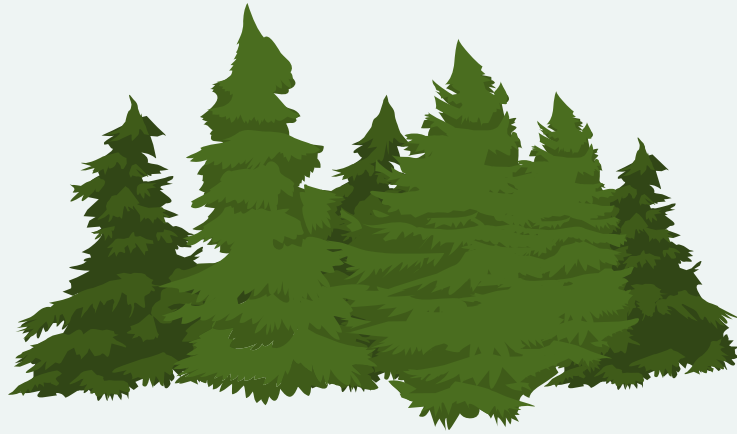
Brigada del Parc Natural de Penyagolosa

En l'últim quadrimestre, de setembre a desembre, una part del treball ha anat dirigit a la neteja de les fonts, faena que a més comporta l'arrebossat amb ciment de les seues basses i abeuradors, així com reparacions en les conduccions i substitució d'elements deteriorats o trencats. En este sentit s'ha treballat en fonts com L'Espino, la Font Coberta, la Font de la Creu, Els Possos, Font del Pi i s'han netejat els abeuradors de la Font del Fontanal i de la Font de la Randera. A més, en les basses de l'Arborètum, s'han netejat i col·locat amb ciment les pedres i s'han tallat els arbustos del circuit d'aigua de les basses.

En l'Arboretum també s'ha reparat la passarel·la de fusta per a poder passejar de forma segura.

Respecte a les sendes, s'han netejat, tallat branques i tret pedres de la senda de la Lloma del Conill. També s'ha repassat la senda de la pujada al pic de Penyagolosa i s'han tancat les drecceres amb materials naturals. D'altra banda, s'ha repassat la senda de la Banyadera, i s'han canviat els pals de la ruta de Planàs i la portera del Llop.

Quant al tractament de la vegetació dins del parc natural s'han dut a terme actuacions de desbrossament i poda, tala i triturat i retirada de residus vegetals. Especialment s'ha netejat la cuneta de la pista del Rodesnar i el perímetre d'accés de l'aigua a la bassa del Molí de Xodos i s'ha desbrossat el barranc dels Possos.

A més, s'ha podat la vegetació que dificulta el pas dels camins de les Rodets, i de la Cova de Beltrán. I s'han netejat els desguassos i s'han retirat pedres des de la Banyadera fins al pic de Penyagolosa.

Pel que respecta a les actuacions per a la millora de la fauna, s'ha netejat i emplenat la bassa forestal de la Lloma Vela. I en la mateixa ubicació, s'han col·locat pedres de sal en els salers per a les cabres.

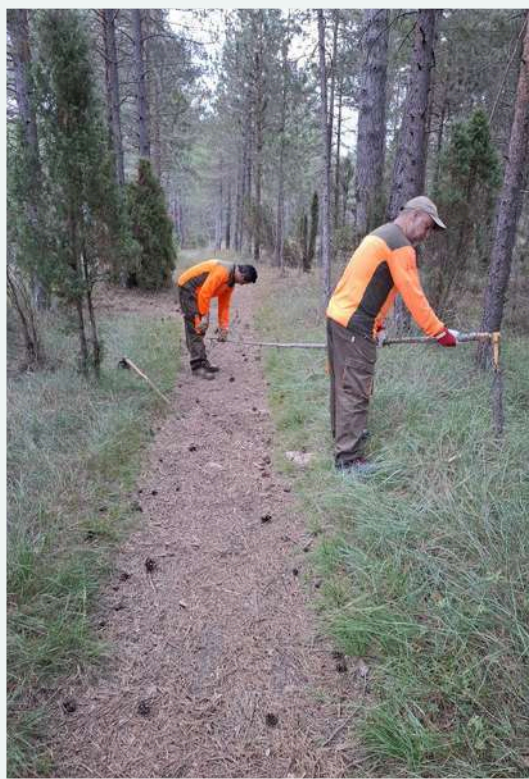
Brigada del Monument Natural del Camí dels Pelegrins de les Useres

Amb la finalitat de ser conscients de qualsevol incidència que haja pogut ocórrer, durant este tercer quadrimestre de 2025 la brigada del Camí dels Pelegrins s'ha dedicat a repassar tot el recorregut al llarg dels quatre termes municipals pels quals discorre el camí entre Les Useres i Sant Joan de Penyagolosa, duent a terme al seu pas múltiples i variades intervencions.

Com a mesura de conservació i millora dels elements estructurals, s'han pintat els senyals i els pals de Les Useres, s'han envernissat amb oli de llinosa els de la Lloma Bernat i Els Possos. També s'han realitzat millores del ferm de la senda de la Lloma Matassa, encreuament Polla Rosa i en els Masos de Sant Miquel de Torrocelles.

A més, en el Mas Noguera s'ha reparat el ferm i s'ha empedrat. També, s'han reparat els escalons amb pedra i terra de la senda de la pujada a la Lloma Piló de la Creu. I s'ha fet el manteniment de la passarel·la, i s'han pintat els pals i els senyals de l'Arxivello i del Pla de la Creu.

D'altra banda, com a labor de manteniment dels camins, s'han reparat i mantingut els desguassos de la senda de la Lloma Piló de la Creu, la senda Ombria Marinet, Pla de la Creu, Masia Ahicart, La Vega, Lloma Bernat, de l'encreuament Polla Rosa, Masia de Pau cap a la Masia La Vall, Masia Noguera, Barranc de Sant Miquel dels Torrocelles, la Lloma Matassa, de Sant Joan de Penyagolosa fins a la Vega, i la del Pla de la Creu.

També s'han llevat les pedres del camí de la Lloma Piló de la Creu, del Mas del Gat i dones de la Lloma del Piló fins a Les Useres, de Sant Joan de Penyagolosa fins a la Vega, i del Pla de la Creu, i s'ha revisat i mantingut en bon estat el tram de la senda des de Lloma Bernat fins a Masia Ahicart.

Les actuacions de manteniment de les surgències d'aigües realitzades han consistit en la neteja de les fonts i l'arrebossat amb ciment de les seues basses i abeuradors, així com reparacions en les conduccions i substitució d'elements deteriorats o trencats. En este sentit, s'han netejat i mantingut les séquies de les basses de Masia Ahicart, Masia Noguera, Les Fonts i les basses i els desguassos de Mas de Mor.

També s'ha desbrossat el perímetre i s'han triturat les branques de la Font de la Torre, la Font de la Figuera, Les Fonts, la Font de la Vall, la Font de la Masia Polla Rosa i en els dos costats del camí del Barranc de Sant Miquel, Masia Noguera, la Casella de Les Useres, així com l'inici del Camí dels Pelegrins.

¿Vols col·laborar amb el parc?... Envia els teus articles i
fotos a:
parque_penyagolosa@gva.es

Redacció: Equip d'educació ambiental del P.N. de Penyagolosa i M.N.

Camí dels Pelegrins de les Useres

Parc Natural de Penyagolosa

964 76 08 38

parque_penyagolosa@gva.es

<http://parquesnaturales.gva.es/va/web/pn-penyagolosa>

Centre d'interpretació del parc natural: rere l'Ermitori de Sant Joan de
Penyagolosa

12135 Vistabella del Maestrat, Castelló

Anotacions

Gràcies a totes les persones que han participat en l'elaboració d'este butlletí aportant els seus textos i fotos.